

บทที่ ๗

พัฒนาการของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนาม

ลักษณะของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง มีขั้นตอนและค่อยเป็นค่อยไป ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามช่วงระยะเวลาดังกล่าว ๖ ด้านดังนี้

- ๗.๑ พัฒนาการด้านรูปภาษาและจำนวน
- ๗.๒ พัฒนาการด้านการประกอบรูปคำ
- ๗.๓ พัฒนาการด้านความหมายของ ไต กับ ไธ
- ๗.๔ พัฒนาการด้านวากยสัมพันธ์
- ๗.๕ พัฒนาการด้านอรรถศาสตร์
- ๗.๖ พัฒนาการด้านหน้าที่

๗.๑ พัฒนาการด้านรูปภาษาและจำนวน

รูปภาษาของอนิยม-ปฏิเสธสรรพนามตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงสมัยปัจจุบันได้นำมาแสดงไว้ในตารางดังนี้

ตารางที่ ๑๔ อนิยม-ปฏิเสธสรรพนามในสมัยต่าง ๆ จำแนกตามรูปภาษาและจำนวน

สมัย	จำนวน	คำมูล	คำประสม	
			ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ	มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ
สุโขทัย	๗	๑	๖	-
อยุธยา	๙	-	๗	๑
รัชกาลที่ ๑-๓	๒๐	-	๑๕	๕
รัชกาลที่ ๔-๕	๑๗	-	๑๒	๕
รัชกาลที่ ๖-๙	๑๓	-	๗	๖
ปัจจุบัน	๒๕	-	๑๖	๙

จากตารางจะเห็นว่าอนิยม-ปฏิเสธสรรพนามที่มีรูปภาษาแบบคำมูลพบเพียงสมัยเดียวเท่านั้นคือในสมัยสุโขทัย ในสมัยอื่น ๆ ไม่พบข้อมูลเพราะคำมูลได้พัฒนาและกลายเป็นส่วนประกอบของคำสรรพนามประสมแล้ว ส่วนรูปภาษาแบบคำประสมนั้นจะเห็นว่าคำประสม

ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำพบตลอดทุกสมัย ในสมัยสุโขทัยมีจำนวนน้อยที่สุดและในสมัยปัจจุบันมีจำนวนมากที่สุด สำหรับคำประสมที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำนั้น ไม่พบข้อมูลในสมัยสุโขทัย เริ่มพบข้อมูลในสมัยอยุธยาเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ในสมัยอยุธยามีจำนวนน้อยที่สุดและในสมัยปัจจุบันมีจำนวนมากที่สุด อย่างไรก็ตามจะสังเกตเห็นว่าคำสรรพนามที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำนั้น จำนวนไม่ได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามลำดับช่วงสมัย เพราะในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๔-๕ และสมัยรัชกาลที่ ๖-๘ มีจำนวนน้อยลงอย่างเห็นได้ชัดเพราะบางรูปไม่ปรากฏในเอกสารที่นำมาศึกษา ความแตกต่างด้านจำนวนของอนิยม-ปฤจฉาสรรพนามในสมัยต่าง ๆ จะเห็นได้จากตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๕ ความแตกต่างด้านจำนวนของอนิยม-ปฤจฉาสรรพนามในสมัยต่าง ๆ

รูปภาษา	สมัย					
	สุโขทัย	อยุธยา	ร.๑-๓	ร.๔-๕	ร.๖-๘	ปัจจุบัน
คำมูล	ใด					
คำประสม	ผู้ใด	ผู้ใด	ผู้ใด	ผู้ใด	ผู้ใด	ผู้ใด
	เท่าใด	เท่าใด	เท่าใด	เท่าใด	เท่าใด	เท่าใด
	เมื่อใด		เมื่อใด			เมื่อใด
	อันใด	อันใด	อันใด			
	แห่งใด		แห่งใด			
	อันใด		อันใด			
		ประการใด	ประการใด	ประการใด	ประการใด	ประการใด
		อย่างไร	อย่างไร	อย่างไร	อย่างไร	อย่างไร
		สิ่งใด	สิ่งใด	สิ่งใด		สิ่งใด
		เท่าไร	เท่าไร	เท่าไร		เท่าไร
		ใคร	ใคร	ใคร	ใคร	ใคร
			สิ่งไร	สิ่งไร		
			เมื่อไร	เมื่อไร	เมื่อไร	เมื่อไร
			ที่ไหน	ที่ไหน	ที่ไหน	ที่ไหน
			เพียงใด	เพียงใด	เพียงใด	เพียงใด
			ที่ใด	ที่ใด		ที่ใด
			อะไร	อะไร	อะไร	อะไร
			ไหน	ไหน	ไหน	ไหน
			อะไร	อะไร	อะไร	อะไร
			ทำไม	ทำไม	ทำไม	ทำไม
				เพียงไร		เพียงไร
					ยังไร	ยังไร
						เพียงไหน
						แคไหน
						เช่นใด
						เช่นไร
						ไง
					เมื่อไหร่	
					เท่าไหร่	
รวม	๗	๘	๒๐	๑๗	๑๓	๒๕

จากตารางจะเห็นว่าจำนวนอนิยม-ปฤจฉาสรรพนามที่เพิ่มขึ้นในแต่ละสมัยมีดังนี้

๑. สมัยสุโขทัย พบอนิยม-ปฤจฉาสรรพนามจำนวน ๗ รูป ได้แก่ ไต ผู้ใด อันใด แห่งใด เมื่อใด ฉันใด เท้าใด
๒. สมัยอยุธยา พบเพิ่มขึ้น ๕ รูป ได้แก่ ประการใด สิ่งใด อย่างไร เท้าไร ใคร
๓. สมัยรัชกาลที่ ๑-๓ พบเพิ่มขึ้น ๙ รูป ได้แก่ สิ่งไร เมื่อไร ที่ไหน เพียงใด ที่ใด อะไร ไหน กระจไร ทำไม
๔. สมัยรัชกาลที่ ๔-๕ พบเพิ่มขึ้น ๑ รูป ได้แก่ เพียงไร
๕. สมัยรัชกาลที่ ๖-๘ พบเพิ่มขึ้น ๑ รูป ยังไง
๖. สมัยปัจจุบัน พบเพิ่มขึ้น ๗ รูป ได้แก่ เพียงไหน แคไหน เช่นใด เช่นไร ใจ เมื่อไหร่ เท้าไหร่

การเพิ่มขึ้นของอนิยม-ปฤจฉาสรรพนามในแต่ละสมัยนั้นมาจากเหตุผล ๒ ประการ ประการแรก เพื่อแสดงความหมายปลีกย่อยแตกต่างกัน เช่น แห่งใด ที่ใด ไหน คำว่า แห่งใด ใช้เพื่อบอกตำแหน่งแหล่งที่ ที่ใด ใช้บอกบริเวณ ส่วน ไหน ใช้บอกจุดหมาย เท้าใด กับ เพียงใด คำว่า เท้าใด ใช้แทนจำนวนของสิ่งที่นับได้ ส่วน เพียงใด ใช้แทนการประมาณของสิ่งที่นับไม่ได้ อันใด สิ่งใด ประการใด คำว่า อันใด ใช้แทนนามทั้งหมดรวมทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต สิ่งใด ใช้แทนสิ่งไม่มีชีวิตทั้งนามธรรมและรูปธรรม ส่วน ประการใด ใช้แทนสิ่งไม่มีชีวิตเฉพาะนามธรรม เป็นต้น ประการที่สอง เพื่อแสดงความแตกต่างด้านระดับภาษา ตัวอย่างเรียงลำดับจากภาษาทางการมากไปจนถึงภาษาไม่ทางการ เช่น ผู้ใด ใคร, เมื่อใด เมื่อไร เมื่อไหร่, อันใด อะไร, เท้าใด เท้าไร เท้าไหร่, อย่างไร ยังไง ใจ, เพียงใด เพียงไร เพียงไหน เป็นต้น ทั้งสองประการนี้เป็นไปตามลักษณะของภาษาที่ซับซ้อนมากขึ้นและเป็นไปตามประเภทของเอกสารที่มีความหลากหลายมากขึ้น

ส่วนจำนวนอนิยม-ปฤจฉาสรรพนามที่ไม่พบในแต่ละสมัยมีดังนี้

๑. สมัยอยุธยาไม่พบ ๔ รูป ได้แก่ ไต เมื่อใด แห่งใด ฉันใด
๒. สมัยรัชกาลที่ ๑-๓ ไม่พบ ๑ รูป ได้แก่ ไต
๓. สมัยรัชกาลที่ ๔-๕ ไม่พบ ๕ รูป ได้แก่ ไต อันใด เมื่อใด แห่งใด ฉันใด
๔. สมัยรัชกาลที่ ๖-๘ ไม่พบ ๑๐ รูป ได้แก่ ไต อันใด เมื่อใด แห่งใด ฉันใด สิ่งใด เท้าไร ที่ใด สิ่งไร เพียงไร
๕. สมัยปัจจุบันไม่พบ ๕ รูป ได้แก่ ไต อันใด แห่งใด ฉันใด สิ่งไร

อนิยม-ปฤจจาสรรพนามที่ไม่พบในแต่ละสมัยเนื่องจากเหตุผล ๒ ประการ ประการแรก คำสรรพนามที่เป็นคำมูลได้กลายเป็นส่วนประกอบของคำสรรพนามประสม จึงไม่สามารถปรากฏตามลำพังได้อีกต่อไป ประการที่สอง คำสรรพนามบางรูปไม่พบในเอกสารที่เลือกมาเป็นตัวแทนของสมัยนั้น

๗.๒ พัฒนาการด้านการประกอบรูปคำ

จากข้อมูลในสมัยสุโขทัยนั้นคำว่า ไต สามารถทำหน้าที่ได้ ๒หน้าที่คือเป็นคำสรรพนามเดี่ยวและเป็นส่วนประกอบของคำสรรพนามประสมนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าหน้าที่ ๒ หน้าที่นี้น่าจะมีความสัมพันธ์กันในเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ กระบวนการที่ทำให้คำว่า ไต กลายจากคำสรรพนามเดี่ยวไปเป็นส่วนประกอบของคำสรรพนามประสมมีขั้นตอนดังนี้

๗.๒.๑ กระบวนการประสมคำ เป็นกระบวนการที่ทำให้หน่วยภาษา ๒ หน่วยหรือมากกว่ารวมเข้าเป็นหน่วยเดียวกัน กระบวนการนี้จะทำให้ขอบเขตระหว่างหน่วยภาษาหายไปและได้คำที่มีความหมายใหม่หรือหน้าที่ใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม (Heine and Reh, ๑๙๘๔) คำสรรพนามที่เกิดจากกระบวนการนี้มี ๒ ประเภท คือ ประเภทที่ประกอบด้วยคำนามกับคำคุณศัพท์ไม่ใช่เฉพาะ ไต และประเภทที่ประกอบด้วยคำกริยากับคำสรรพนามเดี่ยว ไต

๗.๒.๑.๑ กระบวนการประสมคำระหว่างคำนามกับคุณศัพท์ไม่ใช่เฉพาะ ไต คำประสมที่เกิดจากกระบวนการนี้ เช่น ผู้ไต อันไต สิ่งไต เป็นต้น ขั้นตอนที่คำสรรพนามเดี่ยวกลายเป็นส่วนประกอบของคำสรรพนามประสมนั้น ผู้วิจัยจะใช้คำว่า ผู้ไต เป็นตัวอย่างในการอธิบายเพราะคำสรรพนามอื่น ๆ ก็จะเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นตัวอย่างเป็นสมัยสุโขทัยซึ่งแสดงให้เห็นว่า ไต ทำหน้าที่ได้ ๓ หน้าที่ ดังนี้

- (๑) แลเจ้าพระยาเลไทยได้เสวยราชสมบัติในเมืองฉะชนาลัยอยู่ได้ ๖ เข้าจึงได้สร้างไตรภูมิภคานี้ **มุนใส่เพื่อไตลีน** ใส่เพื่อมีอรรถพระอภิธรรมแลจะใคร่เทศนาแก่พระมารดาท่านอันหนึ่ง เพื่อจำเรฎฐพระธรรมโสด (ไตรภูมิพระร่วง : ๒)
- (๒) พระยา ๓ จึงตรัสแก่นางทั้งหลายว่า สู้ทั้งหลายนี้มีเข้าหนมถืออยู่ในมือสู่นั้น **สูแบะออกคู** **ผิวว่าผู้ไตแลได้แหวนพระธำมรงค์ใส่** เอามาให้แก่กู กูจึงจักรู้ว่าผู้นั้นมีบุญจริงแล (ไตรภูมิพระร่วง : ๑๕๕)

ขั้นตอนดังกล่าวผู้วิจัยใช้เครื่องหมายลูกศรแสดงการกลายจากหน้าที่หนึ่งไปสู่อีกหน้าที่หนึ่ง คือ จากคำสรรพนามเดี่ยวหรือคำคุณศัพท์ แล้วจึงกลายต่อไปเป็นหน่วยแสดงความไม่ชี้เฉพาะ แสดงให้เห็นว่าการกลายจากหน้าที่หนึ่งไปสู่อีกหน้าที่หนึ่งนั้นมีลักษณะต่อเนื่องและต้องเป็นไปตามลำดับ กระบวนการประสมคำดังกล่าวข้างต้นนอกจากจะทำให้เกิดคำสรรพนามประสมประเภทคำนาม+ใด ยังทำให้เกิดคำนามสรรพนามประสมประเภทคำนาม+ไร เช่น เมื่อไร อย่างไร สิ่งไร โดยมีขั้นตอนเดียวกัน

๗.๒.๑.๒ กระบวนการประสมคำระหว่างคำกริยากับคำสรรพนามเดี่ยว ใด คำสรรพนามประสมที่เกิดจากกระบวนการนี้ ได้แก่ เท่าใด ฉนั้นใด เพียงใด เช่นใด เป็นต้น ขั้นตอนที่คำสรรพนามเดี่ยวกลายไปเป็นส่วนประกอบของคำสรรพนามประสมนั้น ผู้วิจัยจะใช้คำว่า เท่าใด เป็นตัวอย่างในการอธิบาย ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นตัวอย่างในสมัยสุโขทัยซึ่งแสดงให้เห็นว่า ใด ที่ปรากฏหลังคำกริยาทำหน้าที่ได้ ๒ หน้าที่ ดังนี้

- (๔) แลจะกล่าวให้รู้ ๆ ว่า กำลังรีพลโยธาแห่งมหาบรมจักรพัทธราชาเจ้านั้นเท่าใด มิจะใครรู้ได้ ยังมีที่ท่าเนแห่งหนึ่งโดยกว้าง ๑๒ โยชน์ แลโดยปริมนชลรอบนั้นได้ ๓๖ โยชน์ แล้วจึงให้รีพลทั้งหลายนั้นนั่งอยู่ในที่แห่งนั้น (ไตรภูมิพระร่วง : ๑๐๓)
- (๕) กัลปีหนึ่งนั้นข้าหิงนานประมาณเท่าใดเล่า แลจะนับด้วยปีแลเดือนได้บมิอาจนับได้ เท่า เว้นไว้แต่จะอุปมาให้รู้อย่างมีภูเขอันหนึ่งโดยสูงได้ได้โยชน์หนึ่ง โดยรอบเขานั้นได้ได้ ๓ โยชน์ แลเชิงร้อยปีมีเทพดาตนหนึ่งเอาผ้าทิพย์อันอ่อนดั่งควันไฟมากกว่าดวงเขาแต่แลคาบ เมื่อใดภูเขานั้นราบเพียงแผ่นดิน จึงเรียกว่าสิ้นกัลปีหนึ่งแล (ไตรภูมิพระร่วง : ๓๗)

ตัวอย่างข้อ (๔) ใด เป็นคำสรรพนามเดี่ยว ปรากฏหลังคำกริยา เท่า ทำหน้าที่เป็นส่วนเติมเต็ม มีความหมายเกี่ยวกับการเปรียบเทียบ ส่วนข้อ (๕) ใด เป็นส่วนประกอบของคำสรรพนามประสม เท่าใด ปรากฏหลังคำกริยา ข้าหิงนาน ทำหน้าที่เป็นส่วนเติมเต็ม มีความหมายเกี่ยวกับจำนวน ทั้งนี้จะสังเกตได้ว่าหน้าคำว่า เท่าใด มีคำว่า ประมาณ ซึ่งเป็นคำขยายคำบอกจำนวนปรากฏอยู่ด้วยได้

จากตัวอย่างข้างต้นนี้นำมาอธิบายพัฒนาการของคำสรรพนามเดี่ยว ใด ได้ว่า เดิมเคยปรากฏหลังคำกริยาหลักของประโยค ทำหน้าที่เป็นส่วนเติมเต็ม ได้พัฒนาไปโดยปรากฏใน

(๖) อ้ายลาวจึงบอกว่าจะยกลงมาตีกรุง กรมการแลไพร่ ซึ่งขึ้นมานี้จะยอมเข้าด้วยฤๅไม่
ข้าพเจ้ามีชื่อ ๖ คนพากันนั่งอยู่ อ้ายลาวจึงว่า ซึ่งพากันนั่งอยู่ จะว่ากะไร
(จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ เล่ม ๓ : ๓๔)

(๗) จึงทรงตรัสถามว่า ที่เรือพระราชมนัสนั้นมันว่ากะไร พระยาเทพกราบทูลว่า ถ้าม
จินจู่หาได้ยินใครพูดจาถึงไม่ (จดหมายเหตุสมเด็จพระนเรศวรมหาราช : ๑๐๐)

แต่เมื่อตรวจดูใน A Dictionary of the Siamese Language ซึ่งเป็นพจนานุกรม
ไทย-ไทย ฉบับของ เจ. คาสเวล (J. Caswell) จัดทำขึ้นในปี พ.ศ. ๒๓๘๙ หรือในสมัยรัชกาลที่ ๓
นั้น ผู้วิจัยไม่พบรูป กะไร พบเพียงรูปเดียวคือ กะไร มีความหมายดังนี้

(๘) กะไร นั้นคือว่าอย่างไร (A Dictionary of the Siamese Language : ๘๒)

รูปเขียน กะไร ทำให้ข้อสันนิษฐานที่ว่า การไร กร่อนเสียงเป็น กะไร มีความเป็น
ไปได้ และต่อมามีการแทรกเสียงพยัญชนะควบกล้ำเข้าไปในคำว่า กะไร หลังจากนั้นรูปเขียนจึง
เปลี่ยนตามเสียงเป็น กะไร เสฐียรโกเศศ (๒๕๒๒ : ๑๙๕) กล่าวถึงสาเหตุของการแทรกเสียง ร
ว่าคำที่มีรูป กะ ต่อมาอาจเขียนเป็น กระ เพื่อความไพเราะของเสียง วิธีการนี้พระวรวงศ์วิสิฐ
(๒๕๓๔ : ๘๗) เรียกว่าการแผลงคำและสันนิษฐานว่าเริ่มใช้ในคำประพันธ์ตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา

๗.๒.๒.๒ กระบวนการเปลี่ยนเสียงสระ เป็นกระบวนการที่ทำให้เสียงสระของ
คำประสมเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนเสียงสระมิได้หลายลักษณะ เช่น เปลี่ยนจากสระประสมเป็นสระ
เดี่ยว เปลี่ยนจากสระเดี่ยวเป็นสระประสม เปลี่ยนจากสระเสียงยาวเป็นสระเสียงสั้น เปลี่ยนจากสระ
เสียงสั้นเป็นสระเสียงยาว เป็นต้น คำสรรพนามที่เกิดจากการเปลี่ยนเสียงสระคือ ยังไง เกิดจากการ
รวม ๒ หน่วยภาษา อย่าง+ไร เข้าเป็นหน่วยเดียวกัน มีข้อสังเกตว่าคำว่า อย่างไร มีการเปลี่ยนแปลง
ต่อเนื่องกันตามกระบวนการต่าง ๆ จนทำให้เกิดรูปแปรขึ้นอีก ๒ รูปคือ ยังไง ไง ตามขั้นตอนดังนี้

jàaŋ-raj → jaŋraj → jaŋŋaj → ŋaj

ในขั้นตอนแรก jàaŋ-raj กลายมาเป็น jaŋraj เนื่องจากจังหวะการออกเสียง
อย่างคำประสม ทำให้พยางค์ต้นเป็นเสียงสั้นและเบา จึงเกิดการเปลี่ยนเสียงสระจากสระเสียงยาว
มาเป็นสระเสียงสั้น และเสียงวรรณยุกต์เอกเปลี่ยนมาเป็นเสียงวรรณยุกต์สามัญ ในขั้นตอนต่อมา
jaŋraj กลายเสียงมาเป็น jaŋŋaj เนื่องจากการกลมกลืนเสียงตามเสียงหน้า ทำให้เสียง /r/ กลาย
เป็นเสียง /ŋ/ และในขั้นตอนสุดท้าย jaŋŋaj กลายเป็น ŋaj เนื่องจากพยางค์แรกสูญไป

๗.๒.๒.๓ กระบวนการเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ ในการออกเสียงคำเดี่ยว เรียงต่อกันไปที่ละคำกับการออกเสียงอย่างคำประสมนั้น จังหวะของการออกเสียงจะต่างกันซึ่ง การเปลี่ยนจังหวะทำให้เกิดการเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ได้ด้วย คำสรรพนามประสมที่มีการเปลี่ยน เสียงวรรณยุกต์มี ๒ รูปคือ เมื่อไหว เท้าไหว ตามขั้นตอนดังนี้

'thâw 'raj → thâw 'ràj

'muîa 'raj → muîa 'ràj

จากตัวอย่างจะเห็นว่า เมื่อออกเสียงอย่างคำเดี่ยวเรียงต่อกัน จะลงน้ำหนักเสียง เท่ากันทั้ง ๒ คำ และมีจังหวะเว้นระหว่างคำ แต่เมื่อออกเสียงอย่างคำประสม จังหวะการออก เสียงจะเปลี่ยนไปเน้นเสียงที่พยางค์ท้าย ทำให้เสียงวรรณยุกต์สามัญเปลี่ยนไปเป็นเสียงเอก

๗.๒.๒.๔ กระบวนการกลมกลืนเสียง เป็นกระบวนการที่ทำให้เสียงหนึ่ง เปลี่ยนไปเป็นอีกเสียงหนึ่งตามอิทธิพลของเสียงแวดล้อม คำสรรพนามที่สันนิษฐานว่าเกิดจาก กระบวนการนี้มี ๒ รูป ได้แก่ ยังไง ทำไม ซึ่งเกิดจากการรวม ๒ หน่วยภาษาเข้าด้วยกันคือ ยัง+ไร และ ทำ+ไร ตามขั้นตอนดังนี้

janraj → janaraj → jangaj

thamraj → thammaraj → thammaj

จากตัวอย่างจะเห็นว่าเสียงพยัญชนะ /r/ เกิดการกลมกลืนเสียงกลายเป็นเสียง นาลิกเพราะอิทธิพลของเสียงนาลิกที่อยู่ข้างหน้า ผู้วิจัยพบปรากฏการณ์นี้ในภาษาไทยถิ่นใต้ด้วย เช่นกัน ดังตัวอย่างคำว่า จำเริญ ต่อไปนี้

(๙) รูปเขียน จักจำมเร็นสุกเน้าวนาน ในนี้เวทสถาน ทราบเทาเทวะโลกเมืองสวัน
คำอ่าน จักจำเริญสุขเนานาน ในนิเวศน์สถาน ตราบเท่าเทวโลกเมืองสวรรค์
(ปริศนาสอนน้อง สมุดไทยขาว)

(๑๐) รูปเขียน สุตแต่ความศัต กับทางประนีบัต ให้ชอบน้ำใจ อัดทือยาซาไสย
เปนจำเหมินลี
คำอ่าน สุตแต่ความสัตย์ กับทางปรนนิบัติ ให้ชอบน้ำใจ อัญญาศัย
เป็นจำเริญศรี
(ปริศนาสอนน้อง สมุดไทยขาว)

ตัวอย่างในภาษาไทยถิ่นใต้ข้างต้นนี้แสดงให้เห็นการกลายเสียงจาก จำเริญ มาเป็น จำเหมิน ตามขั้นตอนดังนี้ camrə:n → cammarə:n → cammǎ:n ดังนั้นการกลมกลืนเสียงตามเสียงหน้าในคำว่า ยังไง ทำไม จึงน่าจะเป็นไปในทำนองเดียวกันนี้

๗.๒.๒.๕ กระบวนการรวมเสียง กระบวนการนี้เป็นการรวมหน่วยภาษา ๒ หน่วยเข้าเป็นคำพยางค์เดียว คำสรรพนามที่สันนิษฐานว่าเกิดจากกระบวนการนี้มี ๒ รูป ได้แก่ ใคร ไหน

ก. ใคร ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าคำสรรพนามนี้เกิดจาก ๒ หน่วยภาษาคือคำนามกับคำคุณศัพท์ คน+ไร รวมเข้าเป็นคำพยางค์เดียวด้วยกระบวนการรวมเสียงตามขั้นตอนดังนี้

khon-raj → khəraj → khraj

ในขั้นตอนแรก khon-raj กลายเสียงไปเป็น khəraj เนื่องจากเสียงพยัญชนะท้าย /n/ ในหน่วยคำ khon สูญไป ในขั้นตอนต่อมากลายไปเป็นคำพยางค์เดียวเนื่องจากเสียงพยัญชนะต้น ๒ เสียงคือ /kh/ กับ /r/ กลายไปเป็นเสียงพยัญชนะควบกล้ำ /khr/ และเสียงสระ /ə/ ในพยางค์ต้นสูญไป อย่างไรก็ตาม กระบวนการดังกล่าวข้างต้นเป็นเพียงการสันนิษฐานเท่านั้นเนื่องจากผู้วิจัยไม่พบรูป คนไร ในข้อมูล แต่เนื่องจากพบรูปเขียน ใคร ในจารึกสมัยสุโขทัยดังนี้

(๑๑) คำจารึกทวยศรีแลคนทั้งหลายใครผู้ใดมีใจสรวธาแลจกัมาบุชา
คำอ่านทวยศรีแลคนทั้งหลายใครผู้ใดมีใจศรัทธาแลจกัมาบุชา
(จารึกวัดกำแพงงาม ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๘)

รูปเขียน ใคร ในจารึกข้างต้นแสดงให้เห็นร่องรอยว่ามีการกร่อนเสียงพยัญชนะท้ายของคำว่า คน ก่อนที่จะรวมเข้าเป็นคำพยางค์เดียว ดังนั้นข้อสันนิษฐานดังกล่าวข้างต้นจึงอาจเป็นไปได้

ข. ไหน ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าคำสรรพนามนี้เกิดจาก ๒ หน่วยภาษาคือคำนามกับคำคุณศัพท์ หน+ไร และรวมเข้าเป็นหน่วยเดียวกันด้วยกระบวนการรวมเสียงตามขั้นตอนดังนี้

hǎn-raj → hǎnrǎj → hnǎj

ในขั้นตอนแรก hǎn-raj กลายเสียงไปเป็น hǎnrǎj เนื่องจากมีการออกเสียงเชื่อมพยางค์ระหว่าง hǎn กับ raj ทำให้จังหวะการออกเสียงเปลี่ยนจากการเน้นเสียงที่พยางค์ต้นไปเน้นเสียงที่พยางค์ท้าย เสียงวรรณยุกต์จัตวาจึงเปลี่ยนจากพยางค์ต้นไปอยู่ที่พยางค์ท้ายด้วย

ในขั้นตอนนี้ต่อมาได้กลายเป็นคำพยางค์เดียวเนื่องจากเสียงพยัญชนะต้น /h/ กับ /n/ กลายเป็นเสียงพยัญชนะควบกล้ำ /hn/ และเสียงสระ /ə/ ในพยางค์ต้นสูญไป ส่วนเสียงพยัญชนะ /r/ ในพยางค์ท้ายเกิดการกลมกลืนเสียงตามเสียงหน้า /n/ อย่างไรก็ตาม กระบวนการนี้ก็เพียงการสันนิษฐานเท่านั้นเนื่องจากผู้วิจัยไม่พบรูป หนไร ในข้อมูล แต่พบว่ารูปเขียน ห และ น ในจารึกสมัยสุโขทัยเขียนเชื่อมกันซึ่งแสดงว่าเสียงพยัญชนะทั้ง ๒ เสียงกลายเป็นเสียงพยัญชนะควบแล้ว

จากรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า คำประสมบางรูปไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ บางรูปมีการเปลี่ยนแปลงรูปคำเนื่องจากกระบวนการประสมคำมีความสัมพันธ์กับกระบวนการทางเสียงด้วย คำประสมที่ผ่านกระบวนการทางเสียงมีข้อสังเกตดังนี้

๑. รูปคำ ไต ไร เมื่อไปประสมกับคำอื่นจะมีพัฒนาการต่างกัน กล่าวคือ รูปคำ ไต เมื่อไปประสมกับคำอื่นจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางเสียง แต่รูปคำ ไร เมื่อไปประสมกับคำอื่นจะมีการเปลี่ยนแปลงทางเสียง แสดงว่ากระบวนการประสมคำที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการทางเสียงนั้นจะเกิดขึ้นเฉพาะกับรูปคำ ไร เท่านั้น
๒. จากข้อมูลพบว่าคำว่า ไหน ซึ่งเป็นคำสรรพนามประสมที่เกิดจากการรวมเสียงนั้น สามารถกลับเข้าสู่กระบวนการประสมคำได้ใหม่อีกครั้งหนึ่ง ดังนี้

คำนาม+คำคุณศัพท์	→	คำสรรพนามประสม	→	คำนาม+คำคุณศัพท์	→	คำสรรพนามประสม
หน+ไร		ไหน		ที่+ไหน		ที่ไหน
คำนาม+คำคุณศัพท์	→	คำสรรพนามประสม	→	คำกริยา+คำสรรพนาม	→	คำสรรพนามประสม
หน+ไร		ไหน		เพียง+ไหน		เพียงไหน
หน+ไร		ไหน		แค่+ไหน		แค่ไหน

ปรากฏการณ์นี้พบได้ในภาษาไทยเหนือเช่นกัน ตัวอย่างคำสรรพนาม *thaw1* 'ที่ไหน' ซึ่งปรากฏใน กุลละวณิชย์ (๒๕๔๕ : ๖๒) อธิบายว่าเกิดจากการรวม ๒ หน่วยภาษาเข้าด้วยกันคือ *ti 2 law 1* เมื่อผ่านกระบวนการรวมเสียงแล้ว *thaw 1* ยังสามารถกลับเข้าสู่กระบวนการประสมคำได้ใหม่เป็น *ti 2 thaw 1*

๓. การออกเสียงอย่างคำประสมจะทำให้จังหวะการออกเสียงแตกต่างไปจากการออกเสียงอย่างคำเดี่ยวเรียงกัน และมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียง เช่น เสียงพยัญชนะ สระ หรือวรรณยุกต์เปลี่ยนไป นอกจากนั้นอาจทำให้พยางค์ที่ไม่ลงน้ำหนักเสียงสูญไปด้วย ดังนั้นกระบวนการประสมคำและกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเสียงจึงมีความสัมพันธ์กัน

เมื่อคำสรรพนามเดี่ยว ไต ไร กลายไปเป็นส่วนประกอบของคำสรรพนามประสม ด้วยกระบวนการดังกล่าวข้างต้น หน้าที่เดิมจะมีการใช้น้อยลงจนในที่สุดหายไปจากภาษาตามแผนภูมิต่อไปนี้

คำสรรพนามประสมที่พบในสมัยต่าง ๆ มีการประกอบรูปคำทั้งหมด ๘ แบบดังนี้

ตารางที่ ๑๖ การประกอบรูปคำของอนิยม-ปฤจฉาสรรพนามในสมัยต่าง ๆ

รูปภาษา	การประกอบ รูปคำ	จำนวนอนิยม-ปฤจฉาสรรพนามในสมัยต่าง ๆ					
		สุโขทัย	อยุธยา	ร.๑-๓	ร.๔-๕	ร.๖-๘	ปัจจุบัน
คำประสมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ	นาม+ไต	/	/	/	/	/	/
	กริยา+ไต	/	/	/	/	/	/
	นาม+ไร		/	/	/		/
	กริยา+ไร		/	/	/	/	/
	นาม+ไหน			/	/	/	/
	กริยา+ไหน						/
คำประสมที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ	นาม+ไร		/	/	/	/	/
	กริยา+ไร		/	/	/	/	/
รวม		๒	๕	๗	๗	๖	๘

จากตารางนี้จะเห็นพัฒนาการ ๓ ประการ ได้แก่ ประการแรก การประกอบรูปคำในแต่ละสมัยมีจำนวนแบบไม่เท่ากัน ในสมัยสุโขทัยมีจำนวนน้อยที่สุดเพียง ๒ แบบ และค่อย ๆ เพิ่มขึ้นตามลำดับจนมาถึงในสมัยปัจจุบันมีจำนวนมากที่สุดคือ ๘ แบบ

ประการที่สอง การประกอบรูปคำทั้ง ๘ แบบนี้เกิดขึ้นไม่พร้อมกัน ในคำประสมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำนั้น การประกอบรูปคำแบบค่านาม+ไต และแบบคำกริยา+ไต เริ่มพบในสมัยสุโขทัย แบบค่านาม+ไร และแบบคำกริยา+ไร เริ่มพบในสมัยอยุธยา แบบค่านาม+ไหน

เริ่มพบในสมัยรัชกาลที่ ๑-๓ ส่วนแบบคำกริยา+ไหน เริ่มพบในสมัยปัจจุบันนี้เอง สำหรับคำประสมที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำนั้น การประกอบรูปคำแบบคำนาม+ไร เริ่มพบในสมัยอยุธยา ส่วนแบบคำกริยา+ไร เริ่มพบในรัชกาลที่ ๑-๓ ตามลำดับ

ประการที่สาม การประกอบรูปคำทั้ง ๘ แบบนี้มีเพียง ๒ แบบเท่านั้นที่พบต่อเนื่องตลอดทุกสมัย ได้แก่ นาม+ใด และ กริยา+ใด แสดงว่าในจำนวนแบบที่มีความหลากหลายนั้น ๒ แบบนี้เป็นแบบหลักและเป็นลักษณะร่วมของทุกสมัย

๗.๓ พัฒนาการด้านความหมายของ ไค กับ ไร

จากข้อมูลพบว่า ไค ไร ปรากฏในคำสรรพนามประสมที่มีรูปคล้ายกันและมีความหมายคล้ายกันได้ เช่น เท้าไค กับ เท้าไร เมื่อไค กับ เมื่อไร สิ่งไค กับ สิ่งไร เพียงไค กับ เพียงไร เป็นต้น ทำให้เกิดข้อสงสัยว่า ไค กับ ไร เป็นรูปแปรของคำเดียวกันหรือเป็นคนละคำ แต่เนื่องจากไม่มีข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างคำสรรพนามเดี่ยว ไค กับ คำสรรพนามเดี่ยว ไร ทำให้การสันนิษฐานเป็นไปได้ยาก

เมื่อพิจารณาด้านความสัมพันธ์ของเสียงพยัญชนะต้นจะเห็นว่า ไม่สามารถอธิบายการกลายเสียงระหว่างเสียง /d/ และเสียง /r/ ได้เพราะเป็นเสียงต่างประเภทกันแม้ว่าจะมีฐานกรณ์เดียวกันก็ตาม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า ๒ รูปคำนี้จะไม่ใช่รูปแปรของคำเดียวกัน แต่เป็นคำคนละคำกันมาก่อนแล้วเกิดการรวมความหมายกันขึ้นในภายหลัง ความเห็นนี้สันนิษฐานโดยอาศัยข้อมูลที่ ฟัง กวย ลี (Fang Kuei Li, ๑๙๗๗) ศึกษาไว้ ลีได้ศึกษาเปรียบเทียบคำในภาษาลูกของภาษาไทยกลุ่มต่าง ๆ และสืบสร้างเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิมของ ไค กับ ไร ไว้ต่างกัน โดยลีสืบสร้างให้ ไค มาจากเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิม *ʔd/r- ซึ่งจะกลายมาเป็นเสียง d- หรือ l- ในภาษาไทยกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ และเป็นเสียง l- ในภาษาไทยกลุ่มกลางและกลุ่มเหนือ ดังนี้

dai A1 'which, any'

"for the SW dialects, cf. Shan lai, Lu dai, White Tai dai, but Lao loə A2 and dai (loan from Siamese?). For the CT dialects, the Lungchow form is irregular, cf. Nung lu'A2, Tay lo'u', Tho tai (?), T'ien-pao loi A2. For the NT dialects, cf. Wu-ming lai A1, Dioi laeu A2, Hsi-lin lai, etc."

(Fang Kuei Li, ๑๙๗๗: ๑๓๑)

ส่วนคำว่า ไร ได้สืบทอดสร้างให้มาจากเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิม *r- ซึ่งจะกลายเป็นเสียง r- หรือเสียง h- ในภาษาไทยกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ และเป็นเสียง r- หรือ l- ในภาษาไทยกลุ่มกลางและกลุ่มเหนือดังนี้

rai A2 'what'

"This interrogative morpheme is often compounded with the preceding word 'man' to mean 'who', Thus Siamese khrai A2 (from khon A2+ rai A2) and similarly Lao phay or ph๑๑ A2 (from phuu C1+ h๑๑), Ahom phreu. Cf. Lu hri 'how'. For the CT dialects, cf. Nung lu 'what', co'u' 'who' (from can A2+lu' A2), T'ien-pao hroi, hroi A2 'what', phoi A1'who' (from phou C1+ hroi A2). For the NT dialects, cf. Wu-ming rai 'what', prai A2 'who' (from pu C2+ rai A2), Dioi laeu A1'what' " (Fang Kuei Li, ๑๙๗๗: ๑๔๘)

ส่วนเรื่องเสียงสระของ ไร กับ ไต ได้สืบทอดสร้างให้เสียงสระดั้งเดิมเป็นเสียงเดียวกันคือ *oi^๑ ซึ่งได้กลายเป็นเสียง /ai/ ในภาษาไทยปัจจุบัน และจะเห็นว่าแม้ทั้ง ๒ คำได้กลายเป็นเสียงไปเป็น /ai/ แต่รูปเขียนของ ไต ยังคงรักษาเสียงเดิมไว้โดยแสดงในรูปสระ ใ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเสียงได้กลายเป็นไปแต่รูปเขียนยังไม่เปลี่ยนแปลงตามเสียง ส่วนในรูปคำ ไร แสดงว่าเสียงได้กลายเป็นไปแล้วและรูปเขียนก็เปลี่ยนแปลงตามเสียงที่กลายเป็นด้วย อย่างไรก็ตาม ยังคงมีร่องรอยเหลืออยู่ในคำว่า ใคร เพราะจะเห็นว่ายังคงใช้รูปคำ ไร มาจนถึงปัจจุบันนี้ นอกจากนี้คำว่า ไหน ซึ่งสันนิษฐานว่ามาจากคำว่า หนไร นั้น ในจารึกสุโขทัยก็จารึกด้วยรูป ไหน อีกด้วย ดังนั้นรูปเขียนที่ยังคงเหลือร่องรอยอยู่นี้จึงเป็นเครื่องสนับสนุนได้ว่า ไต กับ ไร แต่เดิมมีเสียงสระเดียวกันตรงตามที่สันนิษฐานไว้

ดังนั้นจากข้อสันนิษฐานในการสืบทอดสร้างเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิมของ ใ แสดงว่า ไต กับ ไร เป็นคนละคำกันเพราะต่างรูปและต่างความหมายกัน ดังจะเห็นได้ว่าถ้า ไต ทำหน้าที่เป็นคำคุณศัพท์ ความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างหน่วยหลักกับหน่วยขยายจะเป็นแบบ ส่วนย่อย-ส่วนใหญ่ เช่น เมื่อไต 'which time' จะหมายถึงเวลาใดเวลาหนึ่งในจำนวนหลาย ๆ

^๑ เสียงสระที่ฟังกวยลีให้ไว้คือ oi เสียงนี้ตรงกับเสียง aw ในตำราเล่มอื่นๆ

เวลา ส่วนคำว่า 'ไร' เมื่อทำหน้าที่เป็นคำคุณศัพท์จะไม่แสดงความสัมพันธ์ทางความหมายแบบ ส่วนย่อย-ส่วนใหญ่ เช่น เมื่อไร 'what time' จะหมายถึงเวลาเพียงเวลาเดียว ต่อมาภายหลัง ใด เกิดการรวมความหมายเข้ากับ 'ไร' กลายเป็นคำที่มีความหมายอย่างเดียวกันคือไม่ใช่เฉพาะและ ไม่แสดงความสัมพันธ์ทางความหมายแบบส่วนย่อย-ส่วนใหญ่

๗.๔ พัฒนาการด้านวากยสัมพันธ์

ในบทที่ ๕ ได้กล่าวถึงแล้วว่าอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในแต่ละสมัย ปรากฏในบริบททางวากยสัมพันธ์แตกต่างกัน ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงพัฒนาการตั้งแต่สมัย สุโขทัยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน บริบทของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัยต่าง ๆ นำมา แสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๗ ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามในสมัยต่าง ๆ

ชนิดประโยค		ลักษณะทางวากยสัมพันธ์		สมัย				
				สุโขทัย	อยุธยา	ร.๑-๓	ร.๔-๕	ร.๖-๘
ความเดียว				/	/	/	/	/
	+กรรมของกริยาลิขอกปฏิเสธ			/	/	/	/	/
	+คำลงท้ายแสดงการถาม				/	/	/	/
	+หน่วยขยายบอกการบ่งชี้					/	/	/
		+หน่วยขยายบอกจำนวน					/	/
ความซ้อน	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาลิขอกปฏิเสธ			/	/	/	/
		+คำลงท้ายแสดงการถาม				/	/	/
		+หน่วยขยายบอกจำนวน					/	/
	ในอนุประโยค	+หน้าอนุประโยคขยายนาม		/	/	/	/	/
		+ปรากฏตามลำพัง			/	/	/	/
		+หน่วยขยายบอกจำนวน					/	/
		+หน่วยขยายบอกการบ่งชี้					/	/
		+กรรมของกริยาลิขอกปฏิเสธ					/	/
		+หน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้				/	/	
ความรวม	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาลิขอกปฏิเสธ		/	/	/	/	/
		+หน่วยขยายบอกจำนวน				/	/	/
		+คำลงท้ายแสดงการถาม					/	/
		+หน่วยขยายบอกการบ่งชี้						/
		+หน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้						/
	ในประโยคเชื่อม	+ปรากฏตามลำพัง		/	/	/	/	/
		+กรรมของกริยาลิขอกปฏิเสธ					/	/
		+หน่วยขยายบอกจำนวน					/	/
		+หน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้						/
		+หน่วยขยายบอกการบ่งชี้						/
รวม ๒๔ แบบ			๓	๖	๙	๑๓	๑๗	๒๔

ตารางนี้แสดงให้เห็นพัฒนาการด้านปริบททางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามได้ ๒ ประการ คือ ประการแรก ในแต่ละสมัยมีปริบทไม่เท่ากันเพราะปริบททั้ง ๒๔ แบบไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกันแต่ค่อย ๆ เพิ่มมากขึ้นตามลำดับดังนี้ ในสมัยสุโขทัยมีปริบทน้อยที่สุดคือ ๓ แบบ ในสมัยอยุธยา มี ๖ แบบ ในสมัยรัชกาลที่ ๑-๓ มี ๙ แบบ ในสมัยรัชกาลที่ ๔-๕ มี ๑๓ แบบ ในสมัยรัชกาลที่ ๖-๘ มี ๑๗ แบบ และในสมัยปัจจุบันมีมากที่สุดคือ ๒๔ แบบ ทั้งนี้เป็นไปตามความซับซ้อนของภาษา ปริบทที่เพิ่มขึ้นตามลำดับช่วงสมัยแสดงให้เห็นว่าภาษาในสมัยหลังมีความซับซ้อนมากกว่าภาษาในสมัยที่เก่ากว่า

ประการที่สอง ตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงสมัยปัจจุบันพบปริบททั้งหมด ๒๔ แบบ ในจำนวนที่หลากหลายนี้มีเพียง ๓ แบบเท่านั้นที่พบต่อเนื่องตลอดทุกสมัยดังนี้ ในอนุประโยคได้แก่ [+หน้าอนุประโยคขยายนาม] ในประโยคหลักของประโยคความรวม ได้แก่ [+กรรมของกริยาลับอกปฏิเสธ] ในประโยคเชื่อม ได้แก่ [+ปรากฏตามลำพัง] ปรากฏการณ์นี้แสดงว่าปริบททางวากยสัมพันธ์ ๓ แบบนี้เป็นแบบหลักและเป็นลักษณะร่วมของทุก ๆ สมัย

ตารางที่ ๑๘ ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของปฤจฉาสรรพนามในสมัยต่าง ๆ

ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของปฤจฉาสรรพนาม		จำนวนปฤจฉาสรรพนามที่ปรากฏในสมัยต่าง ๆ					
		สุโขทัย	อยุธยา	ร.๑-๓	ร.๔-๕	ร.๖-๘	ปัจจุบัน
ประโยคความเดียว	+ปรากฏตามลำพัง	/	/	/	/	/	/
ประโยคความซ้อน	+ปรากฏตามลำพังในประโยคหลัก	/	/	/	/	/	/
ประโยคความรวม	+ปรากฏตามลำพังในประโยคหลัก	/	/	/	/	/	/
รวม ๓ แบบ		๓	๓	๓	๓	๓	๓

ตารางนี้แสดงให้เห็นว่าปริบททางวากยสัมพันธ์ของปฤจฉาสรรพนามในทุกสมัยมีเพียง ๓ แบบเช่นเดียวกัน ได้แก่ ปรากฏตามลำพังในประโยคความเดียว ปรากฏตามลำพังในประโยคหลักของประโยคความซ้อน และปรากฏตามลำพังในประโยคหลักของประโยคความรวม ซึ่งทั้ง ๓ แบบนี้พบต่อเนื่องตลอดทุกสมัย ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของฮาสเปลแมธ (๑๙๙๗ : ๑๗๖) ที่ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าเมื่อเปรียบเทียบระหว่างปฤจฉาสรรพนามกับอนิยมสรรพนามในภาษาต่าง ๆ ปฤจฉาสรรพนามจะมีการเปลี่ยนแปลงช้ากว่าอนิยมสรรพนามโดยเฉพาะในภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียนปฤจฉาสรรพนามมีการเปลี่ยนแปลงช้าที่สุด

๗.๕ พัฒนาการด้านอรรถศาสตร์

ในบทที่ ๖ ได้กล่าวถึงแล้วว่าปริบททางความหมายของอนิยมสรรพนามและ
 ปรากฏสรรพนามในแต่ละสมัยมีความแตกต่างกัน ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงพัฒนาการตั้งแต่
 สมัยสุโขทัยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ปริบททางความหมายในสมัยต่าง ๆ ได้นำมาแสดงไว้ในตาราง
 ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๙ ลักษณะทางอรรถศาสตร์ของอนิยมสรรพนามและปรากฏสรรพนามในสมัยต่าง ๆ

ประเภท ของคำสรรพนาม	ลักษณะทางอรรถศาสตร์	ปริมาณความถี่ที่ปรากฏในแต่ละสมัย					
		สุโขทัย	อยุธยา	ร.๑-๓	ร.๔-๕	ร.๖-๘	ปัจจุบัน
ปรากฏสรรพนาม	[+ความหมายเจาะจง - ผู้พูดรู้ข้อมูลแล้ว + ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง]	/	/	/	/	/	/
อนิยมสรรพนาม	[-ความหมายเจาะจง - ความหมายปฏิเสธ]	/	/	/	/	/	/
	[-ความหมายเจาะจง + ความหมายปฏิเสธ]	/	/	/	/	/	/
	[+ความหมายเจาะจง - ผู้พูดรู้ข้อมูลแล้ว - ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง]	/	/	/	/	/	/
	[+ความหมายเจาะจง + ผู้พูดรู้ข้อมูลแล้ว]				/	/	/

จากตารางจะเห็นภาพรวมของอนิยมสรรพนามและปรากฏสรรพนามในแต่ละ
 สมัยว่าปรากฏในปริบททางความหมายแบบต่าง ๆ ได้ไม่แตกต่างกันมากนัก เพราะปริบทส่วน
 ใหญ่มีการพัฒนาต่อเนื่องทุกสมัย โดยเฉพาะปริบทของปรากฏสรรพนามซึ่งมีเพียงแบบเดียวนั้น
 ปรากฏตลอดทุกสมัย ส่วนปริบทของอนิยมสรรพนามซึ่งมี ๔ แบบนั้น แบบที่ ๑-๓ ปรากฏตลอด
 ทุกสมัยต่อเนื่องกัน ยกเว้นแบบสุดท้ายซึ่งพบเพิ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔-๕ เป็นต้นมา การที่
 ปรากฏสรรพนามปรากฏในปริบททางความหมายได้เพียงแบบเดียวเนื่องจากมีอรรถลักษณะเฉพาะ
 คือ [+ผู้พูดต้องการคำตอบ] จึงทำให้ไม่สามารถมีความหมายทั่วไปได้เหมือนอนิยมสรรพนาม ดังนี้

อนิยมสรรพนาม

±ความหมายเจาะจง
±ความหมายปฏิเสธ
±ผู้พูดรู้ข้อมูลนั้นแล้ว
-ต้องการคำตอบ

ปรากฏสรรพนาม

+ความหมายเจาะจง
-ผู้พูดรู้ข้อมูลนั้นแล้ว
+ต้องการคำตอบ

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากปริมาณความถี่ของอนิยมสรรพนามในแต่ละสมัยพบว่า ในทุก ๆ สมัยบริบทที่อนิยมสรรพนามปรากฏในปริมาณความถี่สูงสุดคือ [-ความหมายเจาะจง -ความหมายปฏิเสธ] ส่วนบริบทที่อนิยมสรรพนามปรากฏในปริมาณความถี่ต่ำที่สุดคือ [+ความหมายเจาะจง +ผู้พูดรู้ข้อมูล] ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๐ ลักษณะทางอรรถศาสตร์ของอนิยมสรรพนามในสมัยต่าง ๆ จำแนกตามปริมาณความถี่ (ร้อยละ)

ประเภท ของคำสรรพนาม	ลักษณะทางอรรถศาสตร์	ปริมาณความถี่ที่ปรากฏในแต่ละสมัย					
		สุโขทัย	อยุธยา	ร.๑-๓	ร.๔-๕	ร.๖-๘	ปัจจุบัน
อนิยมสรรพนาม	[-ความหมายเจาะจง -ความหมายปฏิเสธ]	๗๔	๔๐	๔๒	๓๙	๔๑	๓๘
	[-ความหมายเจาะจง +ความหมายปฏิเสธ]	๓	๒๘	๓๒	๓๔	๓๑	๓๕
	[+ความหมายเจาะจง -ผู้พูดรู้ข้อมูลแล้ว -ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง]	๒๓	๓๒	๒๖	๒๕	๒๓	๒๐
	[+ความหมายเจาะจง +ผู้พูดรู้ข้อมูลแล้ว]	-	-	-	๒	๕	๗
	รวม	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของฮาสเปลแมธ (๑๙๙๗ : ๑๕๐) ที่พบว่า อนิยมสรรพนามในภาษาต่าง ๆ จะปรากฏในบริบทที่แสดงความหมายไม่เจาะจงมากที่สุดและปรากฏในบริบทที่แสดงว่าผู้พูดรู้ข้อมูลแล้วน้อยที่สุด

๗.๖ พัฒนาการด้านหน้าที่

จากการศึกษาลักษณะทางวากยสัมพันธ์และลักษณะทางอรรถศาสตร์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในแต่ละสมัย ทำให้สามารถจำแนกอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามที่มีรูปเดียวกันออกจากกันได้อย่างชัดเจน เนื่องจากคำสรรพนามทั้ง ๒ ประเภทนี้จะไม่ปรากฏในบริบทเดียวกัน การปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันเช่นนี้มีความเป็นไปได้ที่จะสรุปว่าหน้าที่ ๒ หน้าที่นี้มีความสัมพันธ์กันในแง่การกลายเป็นคำไวยากรณ์ โดยอนิยมสรรพนามกลายมาจากคำเดิมคือปฏิเสธสรรพนาม ทั้งนี้มีปัจจัยและกระบวนการที่ทำให้เกิดการกลายจากหน้าที่หนึ่งไปสู่อีกหน้าที่หนึ่งได้ดังนี้

กระบวนการนี้สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ว่า การที่ปฏิเสธสรรพนามและอนิยมสรรพนามมีรูปเดียวกันแต่ทำหน้าที่ได้ ๒ หน้าที่นั้น เป็นเพราะคำเดิมคือปฏิเสธสรรพนามเกิดการแยกคำออกเป็น ๒ คำ คำหนึ่งมีหน้าที่หรือความหมายเหมือนคำเดิมคือปฏิเสธสรรพนาม ส่วนอีกคำหนึ่งมีหน้าที่หรือความหมายใหม่คืออนิยมสรรพนามโดยไปปรากฏในบริบทที่แตกต่างไปจากคำเดิม ตามแผนภูมิดังนี้

๗.๖.๒.๒ การบังคับการปรากฏ (obligatorification) เลย์แมนน์ (๑๙๘๖) กล่าวว่ากระบวนการนี้เป็นกระบวนการทางวากยสัมพันธ์ที่ทำให้คำหนึ่งซึ่งเดิมสามารถปรากฏได้ตามลำพังโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ เมื่อกลายเป็นคำใหม่จะปรากฏตามลำพังไม่ได้ แต่จะถูกบังคับให้ปรากฏในบริบทที่แตกต่างไปจากคำเดิมหรือปรากฏได้ในบางบริบทเท่านั้น ลักษณะเช่นนี้ตรงกับที่ฮอปเปอร์เรียกว่า การปรากฏในบริบทที่เจาะจง (specialization)

กระบวนการนี้สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ว่า การบังคับการปรากฏเป็นกระบวนการที่ทำให้ปฏิเสธสรรพนามซึ่งเดิมสามารถปรากฏตามลำพังได้โดยไม่มีเงื่อนไขในประโยคทุกชนิดทั้งประโยคความเดียว ประโยคความซ้อน และประโยคความรวม แต่เมื่อกลายเป็นอนิยมสรรพนามจะปรากฏตามลำพังไม่ได้อีกต่อไป จะถูกบังคับให้ปรากฏในบริบทที่แตกต่างไปจากคำเดิม ได้แก่ ปรากฏหน้าหน่วยขยายนาม ปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ปรากฏในประโยคที่มีคำสั่งท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ ปรากฏหน้าอนุประโยคขยายนาม หรือปรากฏในประโยคเชื่อม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ก. ใครมาหาเธอเมื่อวานนี้ (ปฏิเสธสรรพนาม)
 ข. ใครคนหนึ่งมาหาเธอเมื่อวานนี้ (อนิยมสรรพนาม)

คำว่า ใคร ในตัวอย่างทั้งสองข้อนี้จะเห็นว่าเมื่อทำหน้าที่เป็นปฏิเสธสรรพนามจะทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยนามตามลำพังได้ แต่เมื่อทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามจะปรากฏในบริบทเดียวกับปฏิเสธสรรพนามไม่ได้ จะถูกบังคับให้ต้องปรากฏหน้าหน่วยขยายนามเสมอ ได้แก่

ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการบ่งชี้ ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้ ในที่นี้อนิยมสรรพนามปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน คนหนึ่ง

ก. อะไรสูงกว่าภูเขา (ปฏิเสธสรรพนาม)

เขาพูดอะไร

อะไรไม่อร่อย

ข. เขาไม่พูดอะไรเลย (อนิยมสรรพนาม)

คำว่า อะไร ในตัวอย่างข้างต้นนี้จะเห็นว่า ในประโยคบอกเล่าปฏิเสธสรรพนามปรากฏได้ทั้งในตำแหน่งประธานและกรรม และในประโยคปฏิเสธปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏได้ในตำแหน่งประธาน แต่เมื่อทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามจะปรากฏในบริบทเดียวกับปฏิเสธสรรพนามไม่ได้ จะถูกบังคับให้ปรากฏได้เฉพาะในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธเท่านั้น

ก. เธอซื้ออะไรได้บ้าง (ปฏิเสธสรรพนาม)

ข. เธอซื้ออะไรได้บ้างไหม (อนิยมสรรพนาม)

คำว่า อะไร ในตัวอย่างทั้งสองข้อนี้จะเห็นว่า เมื่อทำหน้าที่เป็นปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพังได้ แต่เมื่อทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามจะปรากฏตามลำพังเหมือนปฏิเสธสรรพนามไม่ได้ จะถูกบังคับให้ปรากฏในบริบทที่แตกต่างออกไป ในที่นี้ต้องไปปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธจึงจะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามได้

ก. เมื่อไหร่เราจะได้กลับบ้าน (ปฏิเสธสรรพนาม)

ข. เมื่อไหร่ที่เราประมาท ย่อมเกิดอันตรายขึ้นได้เสมอ (อนิยมสรรพนาม)

คำว่า เมื่อไหร่ ในตัวอย่างทั้งสองข้อนี้จะเห็นว่า เมื่อทำหน้าที่เป็นปฏิเสธสรรพนามสามารถปรากฏตามลำพังได้ แต่เมื่อทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามจะปรากฏตามลำพังเหมือนปฏิเสธสรรพนามไม่ได้ จะถูกบังคับให้ปรากฏในบริบทที่แตกต่างออกไป ในที่นี้ต้องปรากฏหน้าอนุประโยคขยายนามจึงจะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามได้

ก. อุปกรณ์นี้สำคัญอย่างไร (ปฏิเสธสรรพนาม)

ข. แม้ว่าพ่อแม่จะพร่ำสอนอย่างไร แต่เด็กน้อยก็ทำไม่ได้ (อนิยมสรรพนาม)

คำว่า อย่างไร ในตัวอย่างทั้งสองข้อนี้จะเห็นว่า เมื่อทำหน้าที่เป็นปรากฏการณ์นาม สามารถปรากฏตามลำพังได้ แต่เมื่อทำหน้าที่เป็นอนิยมนามจะปรากฏตามลำพังเหมือน ปรากฏการณ์นามไม่ได้ จะถูกบังคับให้ปรากฏในบริบทที่แตกต่างออกไป ในที่นี้ต้องปรากฏใน ประโยคที่มีคำเชื่อมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประโยคความรวม จึงจะทำหน้าที่เป็นอนิยมนามได้

๗.๖.๒.๓ การสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม (decategorialization) ฮอปเปอร์ (๑๙๙๑) กล่าวว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้คำไวยกรณ์สูญเสียลักษณะทางวากยสัมพันธ์ ของหมวดคำเดิมที่เคยมี ทำให้คำดังกล่าวไม่ใช่สมาชิกของหมวดคำเดิมอีกต่อไป

กระบวนการนี้สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ว่า ปรากฏการณ์นาม ซึ่งเดิมเคยทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของนามวลีได้ตามลำพัง ไม่จำเป็นต้องปรากฏร่วมกับหน่วย ขยายใด ๆ เมื่อกลายเป็นอนิยมนามลักษณะสำคัญข้อนี้จะสูญเสียไป จึงไม่สามารถปรากฏ ตามลำพังได้อีกต่อไป เมื่อสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิมไปจึงค่อย ๆ เคลื่อนออกจากการเป็น สมาชิกของหมวดคำเดิมไปสู่การเป็นสมาชิกของหมวดคำใหม่ ดังนี้

ปรากฏการณ์นาม	→	อนิยมนาม
[+ปรากฏตามลำพัง]		[-ปรากฏตามลำพัง]

๗.๖.๒.๔ การวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis) ฮอปเปอร์และโทรกอตต์ (๑๙๙๓) กล่าวว่า การวิเคราะห์ใหม่เป็นการขยายหน้าที่ทางไวยกรณ์ของคำ เป็นกระบวนการที่ทำให้สถานภาพของคำเดิมเปลี่ยนไป จากเดิมซึ่งมีสถานภาพเป็นหน่วยสร้างหน่วยหนึ่ง (constituent) เปลี่ยนสถานภาพไปเป็นหน่วยสร้างหน่วยอื่น หรือเปลี่ยนไปเป็นส่วนประกอบของ หน่วยสร้างหน่วยอื่น ทำให้หน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ของคำนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กระบวนการ นี้ตรงกับที่เลย์แมนน์ (๑๙๙๖) เรียกว่า การลดฐานะความเป็นส่วนประกอบของหน่วยสร้าง (condensation)

กระบวนการนี้สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ว่า เมื่อปรากฏการณ์นาม กลายเป็นอนิยมนาม สถานภาพของปรากฏการณ์นามจะเปลี่ยนไป จากคำเดิมซึ่งมี สถานภาพเป็นหน่วยสร้างในระดับประโยค เมื่อกลายเป็นอนิยมนามจะเปลี่ยนสถานภาพ เป็นหน่วยสร้างในระดับวลีหรือหน่วยสร้างในระดับอนุประโยคเท่านั้น ดังตัวอย่างเปรียบเทียบ ต่อไปนี้

ในประโยคความเดียว ตัวอย่าง

- ก. บ้านของเขาอยู่ที่ที่ไหน (ปฏิเสธสรรพนาม)
- ข. แม่อยากจะไปที่ไหนสักแห่ง (อนิยมสรรพนาม)

ตัวอย่างนี้ คำว่า ที่ไหน เมื่อเป็นปฏิเสธสรรพนามจะมีฐานะเป็นหน่วยสร้างระดับประโยค แต่เมื่อเป็นอนิยมสรรพนามจะมีฐานะเป็นหน่วยสร้างระดับนามวลีเท่านั้น

ในประโยคความซ้อน ตัวอย่าง

- ก. แหล่งปลาตู้ที่ใหญ่ที่สุดของเมืองนี้ / อยู่ที่ไหน (ปฏิเสธสรรพนาม)
- ข. ที่ไหนที่มีอาหารอร่อย / เขารู้จักทุกที่ (อนิยมสรรพนาม)

ตัวอย่างนี้ คำว่า ที่ไหน เมื่อเป็นปฏิเสธสรรพนามจะมีฐานะเป็นหน่วยสร้างของประโยคหลัก แต่เมื่อเป็นอนิยมสรรพนามจะมีฐานะเป็นหน่วยสร้างของอนุประโยคเท่านั้น

ในประโยคความรวม ตัวอย่าง

- ก. ถ้าเป็นฤดูหนาว / แมลงวันมันไปอยู่ที่ไหน (ปฏิเสธสรรพนาม)
- ข. ถ้าที่ไหนผิด / ต้องแก้กันไปพิสูจน์ (อนิยมสรรพนาม)

ตัวอย่างนี้ คำว่า ที่ไหน เมื่อเป็นปฏิเสธสรรพนามจะมีฐานะเป็นหน่วยสร้างของประโยคหลัก แต่เมื่อเป็นอนิยมสรรพนามจะมีฐานะเป็นหน่วยสร้างของประโยคเชื่อมเท่านั้น

๗.๖.๒.๕ การทำให้มีความหมายทั่วไป (generalization) ฮอปเปอร์ และโทรกอตต์ (๑๙๙๓) กล่าวว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้ความหมายของคำเดิมเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากอรรถลักษณะเฉพาะถูกลดลง ความหมายแบบเจาะจงจึงลดลงและกลายเป็นความหมายทั่วไป ดังนั้นคำใหม่จึงใช้ได้ในความหมายที่กว้างกว่าคำเดิม

กระบวนการนี้สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ว่า เมื่อปฏิเสธสรรพนามกลายเป็นอนิยมสรรพนามนั้น อนิยมสรรพนามสามารถใช้ได้ในความหมายกว้างกว่าปฏิเสธสรรพนาม เนื่องจากอรรถลักษณะเฉพาะ [+ผู้พูดต้องการคำตอบ] ถูกลดหายไปดังนี้

ปฏัจฉาสรพนาม	→	อนิยมสรพนาม
+ความหมายเจาะจง -ผู้พูดรู้ข้อมูลนั้นแล้ว +ผู้พูดต้องการคำตอบ		±ความหมายเจาะจง ±ผู้พูดรู้ข้อมูลนั้นแล้ว -ผู้พูดต้องการคำตอบ

จะเห็นว่าเมื่ออรรถลักษณะ [+ผู้พูดต้องการคำตอบ] ซึ่งเป็นอรรถลักษณะเฉพาะของปฏัจฉาสรพนามลดลง จึงไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่แสดงการถามอีกต่อไป และใช้ได้บริบทที่กว้างขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นอนิยมสรพนามจึงมีความหมายเจาะจงหรือไม่เจาะจงก็ได้ ผู้พูดรู้ข้อมูลหรือไม่รู้ข้อมูลก็ได้ กระบวนการนี้นอกจากจะทำให้อนิยมสรพนามมีความหมายทั่วไปแล้ว ยังพบว่าถ้าปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ อนิยมสรพนามจะปรากฏหลังคำกริยาได้มากกว่าประเภทกว่าปฏัจฉาสรพนาม ตัวอย่าง

ก. เขากินอะไร (ปฏัจฉาสรพนาม)

*เขาสวยอะไร

ข. วันนี้เขายังไม่ได้กินอะไรเลย (อนิยมสรพนาม)

บ้านที่สร้างใหม่ไม่สวยอะไร แต่แข็งแรงอยู่สบาย

ตัวอย่างนี้ คำว่า อะไร เมื่อเป็นปฏัจฉาสรพนามจะปรากฏหลังคำกริยากรรมได้ แต่จะปรากฏหลังคำกริยากรรมไม่ได้ แต่เมื่อเป็นอนิยมสรพนามจะปรากฏได้ทั้งหลังคำกริยากรรมและหลังคำกริยากรรม

ก. เขาหนักเท่าไร (ปฏัจฉาสรพนาม)

*หนังสือเล่มนี้สนุกเท่าไร

ข. เขาไม่หนักเท่าไร (อนิยมสรพนาม)

หนังสือเล่มนี้ไม่สนุกเท่าไร

ตัวอย่างนี้คำว่า เท่าไร เมื่อเป็นปฏัจฉาสรพนามจะปรากฏหลังคำกริยาแสดงการวัดหรือการประมาณได้ แต่จะปรากฏหลังคำกริยาแสดงประสบการณ์ไม่ได้ เมื่อเป็นอนิยมสรพนามจะปรากฏหลังคำกริยาทั้งสองประเภทนี้ได้

ก. กำแพงเบอร์ลินเริ่มสร้างจากไหนไปสิ้นสุดตรงไหน (ปฤจฉาสรรพนาม)

*เด็ก ๆ อยากจะเอาไหนบ้าง

ข. เขาไม่ได้ไปไหนเลยตลอดอาทิตย์ที่ผ่านมา (อนิยมสรรพนาม)

เรื่องเย็บเสื้อผ้า ยายจิดันะไม่เอาไหน

ตัวอย่างนี้คำว่า ไหน เมื่อเป็นปฤจฉาสรรพนามจะปรากฏหลังคำกริยาบอกสถานที่บอกจุดหมายของกริยาหรือบอกแหล่งเดิมของกริยาเท่านั้น แต่เมื่อเป็นอนิยมสรรพนามสามารถปรากฏหลังคำกริยาบอกสถานที่และยังปรากฏหลังคำกริยากรรมได้ด้วย

๗.๖.๒.๖ การขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical extension)

เป็นกระบวนการที่ทำให้ความหมายของคำเดิมเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยข้ามมิติจากโลกแห่งรูปธรรมไปสู่โลกแห่งนามธรรม ไลออนส์ (Lyons, ๑๙๗๗) กล่าวว่ามโนทัศน์ขั้นพื้นฐานที่สุดในการเรียนรู้ของมนุษย์เป็นมโนทัศน์ด้านรูปธรรมและเป็นมโนทัศน์ที่อยู่ใกล้ตัวมนุษย์มากที่สุด ส่วนมโนทัศน์ด้านนามธรรมอยู่ไกลตัวมนุษย์และไม่อาจสังเกตได้ ทำให้เข้าใจได้ยากหรืออธิบายได้ยาก มนุษย์จึงใช้วิธีการเปรียบเทียบมโนทัศน์ด้านนามธรรมกับมโนทัศน์ด้านรูปธรรมเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ถ้อยคำที่ใช้เปรียบเทียบมโนทัศน์ดังกล่าวเรียกว่าอุปลักษณ์

ไฮเนและคณะ (๑๙๙๑b) อธิบายว่าการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์เป็นการขยายความหมายจากความหมายพื้นฐานที่เป็นรูปธรรมและอยู่ใกล้ตัวมนุษย์ ไปสู่ความหมายนามธรรมและอยู่ไกลตัวมนุษย์ การขยายความหมายนี้ยังขยายออกไปไกลจากตัวตนของมนุษย์มากยิ่งขึ้นมีความเป็นนามธรรมมากขึ้นตามลำดับดังนี้ มนุษย์ (person) > วัตถุ (object) > กิจกรรม (activity/process) > พื้นที่ (space) > เวลา (time) > คุณสมบัติหรือลักษณะนามธรรม (quality)

กระบวนการนี้จึงสามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่อนิยมสรรพนามสามารถปรากฏร่วมกับคำกริยาได้มากประเภทกว่าปฤจฉาสรรพนามได้ว่า เป็นเพราะมีการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ ตัวอย่าง

ก. เขาหนักเท่าไร (ปฤจฉาสรรพนาม)

ข. หนังสือเล่มนี้ไม่สนุกเท่าไร (อนิยมสรรพนาม)

ตัวอย่างนี้ คำว่า เท่าไห่ เมื่อเป็นปฤจฉาสรรพนามจะปรากฏหลังคำกริยาบอก การวัดหรือการประมาณใช้แทนจำนวนของสิ่งที่วัดได้หรือประมาณได้ ในตัวอย่าง ก เท่าไห่ ใช้แทน น้ำหนักซึ่งวัดได้เพราะเป็นนามรูปธรรม แต่เมื่อกลายไปเป็นอนิยมสรรพนามมีการขยายความหมาย ออกไปสามารถใช้แทนจำนวนของสิ่งที่วัดไม่ได้ ดังนั้นในตัวอย่าง ข เท่าไห่ จึงใช้แทนความสนุกซึ่งเป็นนามนามธรรมได้

- ก. กำแพงเบอร์ลินเริ่มสร้างจากไหนไปสิ้นสุดตรงไหน (ปฤจฉาสรรพนาม)
 ข. เรื่องเย็บเสื้อผ้า ยายจัดนะไม่เอาไหนเลย (อนิยมสรรพนาม)

ตัวอย่างนี้ คำว่า ไหน เมื่อเป็นปฤจฉาสรรพนามใช้แทนสถานที่ที่เป็นแหล่งเดิม และจุดหมายของกริยาซึ่งเป็นนามรูปธรรม แต่เมื่อกลายไปเป็นอนิยมสรรพนามสามารถใช้แทน สถานที่ที่เป็นจุดหมายของกิจกรรมซึ่งเป็นนามนามธรรมได้ เพราะการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณะ ช่วยให้เกิดการขยายความหมายหรือโอนความหมายจากความหมายของวัตถุไปสู่ความหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมได้ นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการใช้ ไม่เอาไหน ในโครงสร้างนี้อยู่เสมอ จนในที่สุด การปรากฏชนิดกันนี้เองทำให้เกิดการรวมเข้าเป็นหน่วยเดียวกัน กลายเป็นสำนวนมีความหมายว่า ไม่มีความสามารถ ใช้การไม่ได้ สำนวนที่มีโครงสร้างและความหมายลักษณะเดียวกันนี้ ได้แก่ ไม่เอาถ่าน ไม่เอาอ่าว เป็นต้น ครอฟท์ (Croft, ๑๙๙๐) เรียกกระบวนการนี้ว่า การทำให้เป็นสำนวน (idiomaticization)

กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่กล่าวมานี้มีลักษณะเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียว เนื่องจากไม่พบว่ามี การสลับเปลี่ยนบริบททางวากยสัมพันธ์ในทิศทางกลับกันคือ จากการปรากฏหน้าหน่วยขยายนาม การปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ การปรากฏในประโยคที่มีคำสั่งท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธไปเป็นการปรากฏตามลำพัง หรือ จากการปรากฏในอนุประโยคไปเป็นการปรากฏในประโยคหลัก

ผลการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ของหมวดคำทั้ง ๒ ประเภทนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของฮาสเพลแมธ (๑๙๙๗) ที่ศึกษาภาษาตระกูลต่าง ๆ ทั่วโลกจำนวน ๑๐๐ ภาษาพบว่า มีจำนวน ๖๔ ภาษาที่ปฤจฉาสรรพนามและอนิยมสรรพนามมีความเกี่ยวข้องกันในแง่ การกลายเป็นคำไวยากรณ์ โดยอนิยมสรรพนามกลายมาจากปฤจฉาสรรพนาม และในจำนวน ๖๔ ภาษานี้มี ๓๑ ภาษาที่อนิยมสรรพนามและปฤจฉาสรรพนามมีรูปเดียวกัน

๗.๖.๓ การกลายจากปฤจฉาสรรพนามไปเป็นอนิยมสรรพนามในสมัยต่างๆ

จากการศึกษาลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฤจฉาสรรพนามในสมัยต่าง ๆ ดังที่ได้สรุปไว้ในตารางที่ ๑๗ (ดูหน้า ๑๖๓) และตารางที่ ๑๘ (ดูหน้า ๑๖๔) จะเห็นว่าเมื่อทำหน้าที่เป็นปฤจฉาสรรพนามจะปรากฏในบริบททางวากยสัมพันธ์ได้ ๓ แบบเท่ากันทุกสมัย แต่เมื่อกลายไปเป็นอนิยมสรรพนามนั้น ในแต่ละสมัยมีลักษณะแตกต่างกันดังนี้

สมัยสุโขทัย	เมื่อกลายไปเป็นอนิยมสรรพนามจะปรากฏได้ ๓ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความซ้อนได้ ๑ แบบ และปรากฏในประโยคความรวมได้ ๒ แบบ
สมัยอยุธยา	เมื่อกลายไปเป็นอนิยมสรรพนามจะปรากฏได้ ๖ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความเดียวได้ ๑ แบบ ปรากฏในประโยคความซ้อนได้ ๓ แบบ และปรากฏในประโยคความรวมได้ ๒ แบบ
สมัยรัชกาลที่ ๑-๓	เมื่อกลายไปเป็นอนิยมสรรพนามจะปรากฏได้ ๙ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความเดียวได้ ๒ แบบ ปรากฏในประโยคความซ้อนได้ ๔ แบบ และปรากฏในประโยคความรวมได้ ๓ แบบ
สมัยรัชกาลที่ ๔-๕	เมื่อกลายไปเป็นอนิยมสรรพนามจะปรากฏได้ ๑๓ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความเดียวได้ ๓ แบบ ปรากฏในประโยคความซ้อนได้ ๖ แบบ และปรากฏในประโยคความรวมได้ ๔ แบบ
สมัยรัชกาลที่ ๖-๘	เมื่อกลายไปเป็นอนิยมสรรพนามจะปรากฏได้ ๑๗ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความเดียวได้ ๔ แบบ ปรากฏในประโยคความซ้อนได้ ๗ แบบ และปรากฏในประโยคความรวมได้ ๖ แบบ
สมัยปัจจุบัน	เมื่อกลายไปเป็นอนิยมสรรพนามจะปรากฏได้ ๒๔ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความเดียวได้ ๕ แบบ ปรากฏในประโยคความซ้อนได้ ๙ แบบ และปรากฏในประโยคความรวมได้ ๑๐ แบบ

จากภาพรวมที่สรุปมาข้างต้นนี้จะเห็นว่าเมื่อปฤจฉาสรรพนามกลายไปเป็นอนิยมสรรพนามนั้น ในสมัยสุโขทัยแตกต่างจากสมัยอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด เพราะอนิยมสรรพนามจะปรากฏในประโยคความเดียวไม่ได้ ตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมาถึงปัจจุบันอนิยมสรรพนามปรากฏได้ในประโยคทั้ง ๓ ชนิด และในประโยคแต่ละชนิดก็ปรากฏได้มากแบบขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เป็นไปตามความซับซ้อนของภาษาที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับช่วงสมัย

ตารางนี้แสดงให้เห็นพัฒนาการของอนิยมสรรพนามและปฤจฉาสรรพนาม ๓ ประการดังนี้ ประการที่ ๑ ปากฎการณ์ที่อนิยม-ปฤจฉาสรรพนามพัฒนาไปโดยเกิดการแยกคำ เป็น ๒ หมวดคำ ทำหน้าที่ได้ทั้งอนิยมสรรพนามและปฤจฉาสรรพนามนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกัน แต่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปดังนี้ รูปที่แสดงว่าการแยกคำเกิดขึ้นในสมัยสุโขทัยมี ๗ รูป ได้แก่ ไต อันไต ฉั่นไต แห่งไต เมื่อไต เท้าไต ผู้ไต รูปที่แสดงว่าการแยกคำเกิดขึ้นในสมัยอยุธยา มี ๕ รูป ได้แก่ สิ่งไต ประการไต ใคร อย่างไร เท้าไร รูปที่แสดงว่าการแยกคำเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑-๓ มี ๙ รูป ได้แก่ เพียงไต ไหน ที่ไต เมื่อไร สิ่งไร ที่ไหน อะไร ทำไม กระไร รูปที่แสดงว่าการแยกคำเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔-๕ มี ๑ รูป ได้แก่ เพียงไร รูปที่แสดงว่าการแยกคำเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๖-๘ มี ๑ รูป ได้แก่ ยังไง และรูปที่แสดงว่าการแยกคำเกิดขึ้นในสมัยปัจจุบันมี ๗ รูป ได้แก่ เท้าไหร่ เมื่อไหร่ ไง เช่นใด เช่นไร เพียงไหน แคไหน

ประการที่ ๒ เมื่อพิจารณาปริมาณความถี่ที่ปรากฏในแต่ละสมัยจะเห็นว่าบางรูป ได้แก่ เพียงใด สิ่งไร เท้าไหร่ เมื่อเริ่มพบข้อมูลนั้นทำหน้าที่เป็นปฤจฉาสรรพนามเพียงอย่างเดียว บางรูป ได้แก่ สิ่งใด ประการใด ไหน ใคร ที่ใด เมื่อไร ที่ไหน เมื่อเริ่มพบข้อมูลนั้นทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามเพียงอย่างเดียว บางรูป ได้แก่ ไต อันไต ฉั่นไต อย่างไร อะไร ทำไม กระไร ยังไง เมื่อไหร่ ไง เช่นใด เช่นไร เพียงไหน แคไหน เมื่อเริ่มพบข้อมูลนั้นพบทั้งสองหน้าที่พร้อมกันแต่ปฤจฉาสรรพนามมีปริมาณความถี่สูงกว่าอนิยมสรรพนาม บางรูป ได้แก่ แห่งใด เมื่อใด เท้าใด ผู้ใด เมื่อเริ่มพบข้อมูลนั้นปฤจฉาสรรพนามมีปริมาณความถี่ต่ำกว่าอนิยมสรรพนาม จากปริมาณความถี่ข้างต้นนี้พบข้อสังเกตว่าข้อมูลที่เริ่มพบในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยา ปฤจฉาสรรพนามไม่ได้มีปริมาณความถี่สูงกว่าอนิยมสรรพนามทุกรูป ทั้งนี้ น่าจะมีสาเหตุมาจาก ตัวแปรด้านเอกสารที่มีจำนวนน้อยและส่วนใหญ่มีลักษณะการเขียนแบบเล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ เอกสารที่มีลักษณะการเขียนแบบสนทนาได้ตอบกันมีจำนวนจำกัด การปรากฏของ ปฤจฉาสรรพนามจึงมีปริมาณความถี่น้อยตามไปด้วย แต่ถ้าพิจารณาจากข้อมูลที่เริ่มพบในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งเอกสารที่เลือกมาศึกษา มีความหลากหลายและมีการกระจายตามประเภทต่าง ๆ อย่างทั่วถึงนั้น จะเห็นว่าปฤจฉาสรรพนามมีปริมาณความถี่สูงกว่าอนิยมสรรพนามทั้งสิ้น ดังนั้น ปริมาณความถี่ที่แสดงให้เห็นว่าปฤจฉาสรรพนามเป็นรูปที่มีปริมาณมากกว่าอนิยมสรรพนามจึง เริ่มชัดเจนตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑-๓ เป็นต้นมา

ประการที่ ๓ ข้อมูลทั้งหมดจำนวน ๓๐ รูปนี้จะเห็นว่ามีเพียง ๒ รูปเท่านั้น ได้แก่ ผู้ใด เท้าใด ที่ปรากฏตลอดทุกสมัย ทั้งนี้เมื่อทำหน้าที่เป็นปฤจฉาสรรพนามจะปรากฏในบริบททาง

วากยสัมพันธ์ได้ ๓ แบบเท่ากันทุกสมัย แต่เมื่อทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามจะมีพัฒนาการต่อเนื่องตามลำดับสมัยดังนี้

ตารางที่ ๒๒ พัฒนาการทางวากยสัมพันธ์ของคำว่า ผู้ใด เมื่อทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามในสมัยต่าง ๆ

บริบท		สุโขทัย	อยุธยา	ร.๑-๓	ร.๔-๕	ร.๖-๘	ปัจจุบัน
ประโยคความเดียว	+กรรมของกริยาลิขอกปฏิเสธ					/	/
	+คำลงท้ายแสดงการถาม					/	/
ประโยคความซ้อน	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาลิขอกปฏิเสธ	/	/	/	/	/
	ในอนุประโยค	+หน้าอนุประโยคชานาม	/	/	/	/	/
		+ปรากฏตามลำพัง			/		/
ประโยคความรวม	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาลิขอกปฏิเสธ		/	/		/
		+หน้าหน่วยขยายบอกจำนวน					/
	ในประโยคเชื่อม	+ปรากฏตามลำพัง	/	/	/	/	/
		หน้าหน่วยขยายบอกจำนวน			/	/	/
รวม		๒	๓	๖	๕	๔	๙

จากตารางนี้จะเห็นว่าคำว่า ผู้ใด เมื่อทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามนั้น ในสมัยสุโขทัยปรากฏในบริบทต่าง ๆ ได้น้อยที่สุดเพียง ๒ บริบทและปรากฏเพิ่มขึ้นตามลำดับจนถึงในสมัยปัจจุบันปรากฏได้มากที่สุดคือ ๙ บริบทดังนี้

สมัยสุโขทัย ปรากฏได้ ๒ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความซ้อน ๑ แบบ ประโยคความรวม ๑ แบบ

สมัยอยุธยา ปรากฏได้ ๓ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความซ้อน ๒ แบบ ประโยคความรวม ๑ แบบ

สมัยรัชกาลที่ ๑-๓ ปรากฏได้ ๖ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความซ้อน ๓ แบบ ประโยคความรวม ๓ แบบ

สมัยรัชกาลที่ ๔-๕ ปรากฏได้ ๕ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความซ้อน ๒ แบบ ประโยคความรวม ๓ แบบ

สมัยรัชกาลที่ ๖-๘ ปรากฏได้ ๔ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความเดียว ๒ แบบ ประโยคความซ้อน ๑ แบบ ประโยคความรวม ๑ แบบ

สมัยปัจจุบัน ปรากฏได้ ๙ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความเดียว ๒ แบบ ประโยคความซ้อน ๓ แบบ ประโยคความรวม ๔ แบบ

ตารางที่ ๒๓ พัฒนาการทางวากยสัมพันธ์ของคำว่า เท่าใด เมื่อทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามในสมัยต่าง ๆ

บริบท		สุโรทัย	อยุธยา	ร.๑-๓	ร.๔-๕	ร.๖-๘	ปัจจุบัน
ประโยคความซ้อน	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาลับอกปฏิเสธ					/
	ในอนุประโยค	+ปรากฏตามลำดับ	/	/	/	/	/
ประโยคความรวม	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาลับอกปฏิเสธ				/	/
	ในประโยคเชื่อม	+ปรากฏตามลำดับ	/	/	/	/	/
รวม			๑	๒	๒	๓	๔

จากตารางนี้จะเห็นว่าคำว่า เท่าใด เมื่อทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามนั้น ในสมัยสุโขทัยปรากฏในบริบทต่าง ๆ ได้น้อยที่สุดเพียง ๑ บริบทและปรากฏเพิ่มขึ้นตามลำดับจนถึงในสมัยปัจจุบันปรากฏได้มากที่สุดคือ ๔ บริบทดังนี้

สมัยสุโขทัย ปรากฏได้ ๑ แบบ ได้แก่ ปรากฏในประโยคความรวม

สมัยอยุธยา ปรากฏได้ ๒ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความซ้อน ๑ แบบ ประโยคความรวม ๑ แบบ

สมัยรัชกาลที่ ๑-๓ ปรากฏได้ ๒ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความซ้อน ๑ แบบ ประโยคความรวม ๑ แบบ

สมัยรัชกาลที่ ๔-๕ ปรากฏได้ ๒ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความซ้อน ๑ แบบ ประโยคความรวม ๑ แบบ

สมัยรัชกาลที่ ๖-๘ ปรากฏได้ ๓ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความซ้อน ๑ แบบ ประโยคความรวม ๒ แบบ

สมัยปัจจุบัน ปรากฏได้ ๔ แบบ จำแนกเป็นปรากฏในประโยคความซ้อน ๒ แบบ ประโยคความรวม ๒ แบบ

๗.๗ สรุป

พัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกัน แต่เกิดขึ้นตามลำดับอย่างต่อเนื่องมีขั้นตอนและค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับช่วงสมัย และแสดงให้เห็นว่าภาษาในสมัยปัจจุบันและภาษาในสมัยที่เก่ากว่ามีความสัมพันธ์กัน การศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดในการศึกษาภาษาเชิงประวัติของกรีนเบอร์ก (อ้างถึงในปราณี กุลละวณิชย์, ๒๕๔๕ : ๙๓) ที่อธิบายว่าภาษาเป็นกระบวนการ (process) ที่เป็นเหมือนกระแสที่มีพลวัต (dynamic) ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ภาษาในแต่ละสมัยเป็นเหมือนตอนหนึ่งในกระแสหรือในกระบวนการนี้ ดังนั้นภาษาไม่ว่าสมัยก่อนหรือสมัยปัจจุบันก็เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความต่อเนื่องซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นลักษณะธรรมชาติของภาษาข้อหนึ่งว่าภาษาไม่ใช่สิ่งตายตัวแต่มีคุณสมบัติที่วิวัฒนาการได้ไม่สิ้นสุด ทั้งนี้เป็นไปอย่างมีรูปแบบและอยู่ในขอบข่ายที่ศึกษาได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย